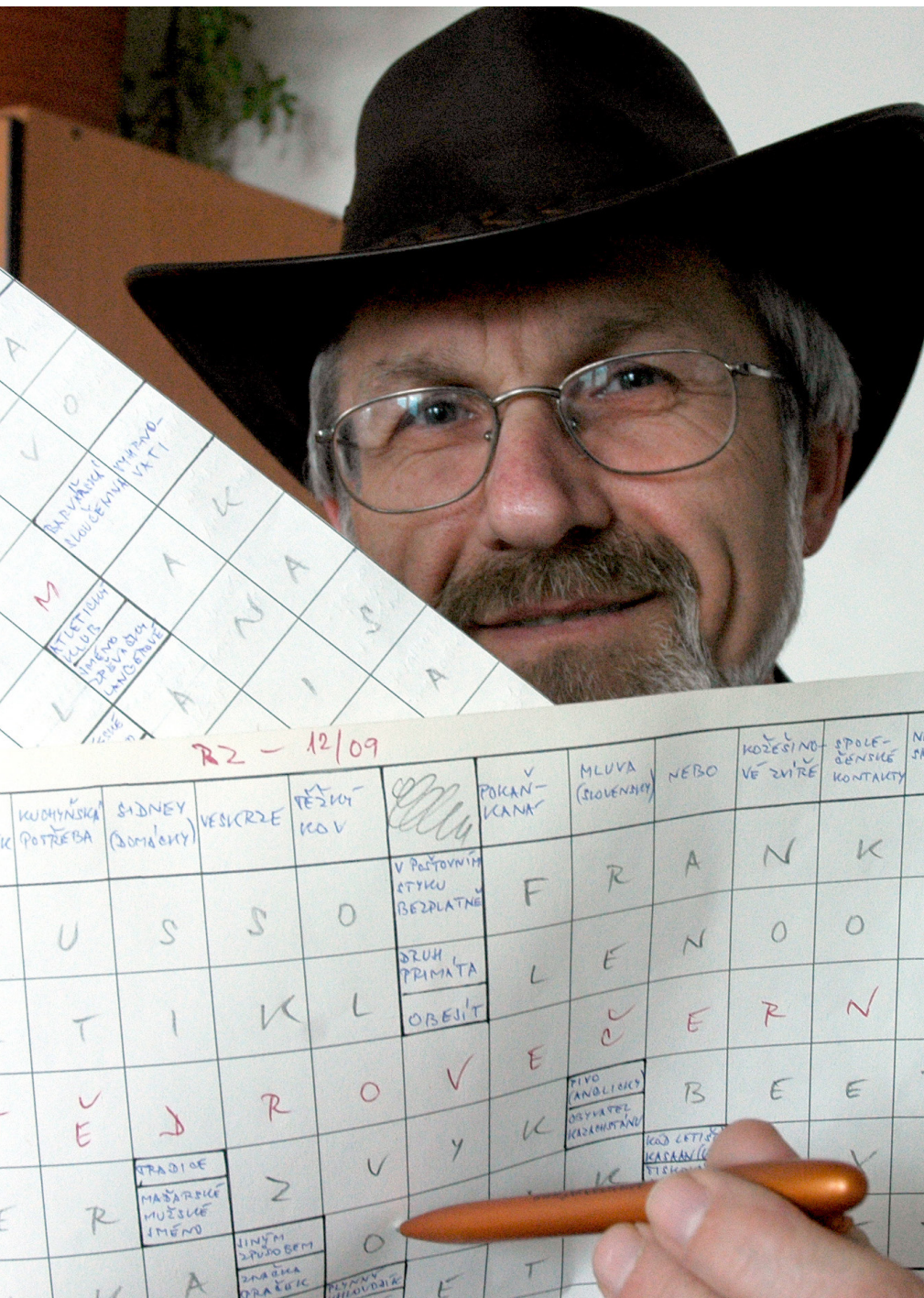

JIŘÍ ZVOLÁNEK

Na křížovky balil holky

První křížovku vyluštil ve dvanácti letech. Dnes je sám tvoří a patří ke špičkám v oboru. V bytě má stovky trofejí, kolem šesti set slovníků, vyhrál přes šedesát křížovkářských přeborů. Přátelé mu neřeknou jinak než Jirka Křížovka.

„První křížovku mi přímo na tělo připravil dědeček. Mám dojem, že tajenka byla JIRKA,” vzpomíná Jiří Zvolánek (65), jeden z nejlepších českých luštitelů a tvůrců křížovek. „Dědeček mě nenásilnou cestou formoval. Ač obyčejný skladník bez vyššího vzdělání, byl velmi inteligentní člověk, který propadl křížovkám. A já jsem byl u toho, čímž jsem tomu velmi brzy podlehl taky.”

Jak říká, luštitelské vášni propadl dokonce natolik, že záhy začal tvořit křížovky sám. Což mu otevíralo dveře i k dívčím srdcím. Jen si představte, že dostanete od ctitele vlastní křížovku s tajenkou MILUJI TĚ. A za tím bude vaše jméno. Tomu se zkrátka těžko odolá. „Je pravda, že pár dívek jsem na to sbalil,” směje se šibalsky.

Dnes má na svém kontě dva tituly mistra republiky, bezpočet vyluštěných i vytvořených křížovek, osmismerek, sudoku i hádank. Je zakládajícím členem Českého svazu hádankářů a křížovkářů (ČSHAK, 1969), dříve byl členem kroužku Ježci z Jihlavy a nyní je hrdým členem jednoho z nejlepších křížovkářských spolků v republice, kroužku Ostraváci.

Počítač na křížovkáře nemá

„Je mnoho daleko lepších křížovkářů, ale je pravda, že dodnes občas porážím i ty nejlepší. Byly doby, kdy si konkurenti na soutěžích oddychli, když jsem nepřijel,” směje se Jiří s tím, že to byl příjemný pocit. Ale vzápětí dodává: „Přesto si nezávidíme. Ceny jsou symbolické. Možná i proto jsme většinou přátelé.” Doma na skříní a ve vitrínách má spoustu pohárů a medailí. Má to prý jedinou nevýhodu, musí z nich utírat prach.

Když luští, často pozná, kdo z jeho kolegů křížovku vytvořil. Každý má svůj „ruko-

pis”. A prakticky okamžitě odhalí, pokud ji připravoval počítač. „Vždy je daleko lepší od člověka, počítač je omezený. Použije pouze slovo, které někdo zanesl do jeho paměti. Počítač netuší, že existují nesmírně náročné Směrnice pro tvorbu křížovek, zjednodušeně co v křížovce být musí a co tam být nesmí. Kdežto lidé jsou daleko akčnější, jsme tvůrčí, známe desetitisíce slov.”

Kolik slov zná sám Jiří Zvolánek, to si netroufá říct, ale tvrdí, že podle testů má třikrát větší slovní zásobu než běžný vysokoškolač. Sám je vystudovaný chemik a jeho profese ovlivnila i jeho křížovky. V každé z nich najdeme nějakou chemickou značku. „Mojí nejoblíbenější je rtuť. Přitom strašně málokdy ji lze použít.”

Vymyslet křížovku mu někdy trvá tři hodiny, jindy třeba několik dní, to když se „zasekne” na posledním slově. „Vždy začínám tajenkou, to je dogma, s kterým nehnu,” nechává nás nahlédnout do své práce. „Pak vykřičuji slova okolo tajenky a pokračuji dále. Nezdá se to, ale je to velmi těžké. Ani ostatní slova nesmějí být pouhou vatou. Často vám vylezou pouze kousky slov, do kterých se musíte nějak vejít. Nejtěžší je závěr. Můžete tvrdě narazit i na posledním slově.”

Křížuje i ve snu

Při práci mu pochopitelně pomáhají také slovníky. Vůbec nejzásadnější je Slovník spisovné češtiny, který považuje za svou bibli. Ale i ostatní, jichž má doma kolem šesti set, neleží ladem. „Je pravda, že jsem zavalen knihami. Mám asi 1200 svazků a bezmála polovina jsou křížovkářské knihy. Jsou to slovníky a encyklopedie ze všech možných oborů, klasika jsou řeky, města, osobnosti, jazyky, slovníky různých náboženství atd.”

Najdeme však mezi nimi i takové rarity, jako je Slovník cirkusového slangu. „Obsahuje slova, která uslyšíte výhradně jen v manéži.” Zdá se nemožné, aby se v takovém množství knih vyznal, ale Jiří tvrdí, že v nich nalezne potřebný výraz daleko rychleji než na internetu.

Nejlépe se mu tvoří dopoledne s čistou hlavou, když je doma klid. „Nikdo mě nehoří, že mám kolem sebe bordel,” směje se. Tu a tam ho však křížovky budí i ze spaní. Ať už jako nepříjemné noční můry nebo naopak

Jiří Zvolánek s dcerou Janičkou, dole pak medaile z předloňského Mistrovství republiky družstev v Kolíně

když ho ve snu napadne ono poslední slovo. „Možek na čtverečky křížuje i ve spánku, pak si musím okamžitě taková slova zapsat. Ale často mě provázejí i křížovkářské sny, kdy třeba mířím na přebor a nestíhám se dopravit včas na místo se včas na místo. Nebo mám luštit a nechal jsem doma tužku a gumu. To mě pak polévají horka, kterým říkám křížovkářské návaly.”

Nedá dopustit na dobré rodinné zázemí, díky kterému může dobře pracovat. „Rodiny s tím nikdy neměly problém, dcery mi vždy pomáhaly na soutěžích. Přestože jsem se dvakrát rozvedl,” směje se a rychle dodává, že to nikdy nebylo kvůli křížovkám. Současná manželka je velmi tolerantní a je Jiřímu rádkyní i prvním oponentem. „Potřebuji zpětnou vazbu a korekturu, Ilonka odhalí chyby, které sám po sobě nevidím.”

Již mnoho let tvoří soutěžní křížovky, osmisměrky a sudoku pro mezinárodní festival šachu a her Czech Open. K němu vše podřizuje šachům, a dokonce si vypracoval vlastní slovník skládající se pouze ze jmen šachistů z celého světa. „Ano, mám databázi seřazenou podle délky jejich příjmení. Ale úplně se stydím to zveřejnit, vždyť v ní mám s bídou jen asi třicet tisíc příjmení,” tvrdí skromně. Křížovky nejradši připravuje

„pro lidi”. Takové, které dokáže vyluštit široká veřejnost. Neholduje přehnaně těžkým exemplářům, které se řeší na speciálních soutěžích. „Někdy se mě ptají, proč neudělám tak těžkou křížovku, že ji nikdo nevylušití. Já říkám, jaký by to mělo smysl?”

Když si potřebuje vyčistit hlavu, pustí si dobrou muziku, zajde na koncert nebo na víno, můžete ho potkat na kole. Ale prý jen rekreačně. Sport jako takový ho nebere. „Luštění je ten nejlepší sport. Při přeboru často zhubnu i dvě kila. To je takový nápor, jako kdybyste složili valník uhlí,” dává k dobru vesele a zamýšlí se: „Já to mám strašně rád. Miluju tu hravost. To je asi moje životní meta. Ne nějaké vítězství, ale kdyby mi do konce života hlava fungovala, pořád mě to takhle krásně bavilo a přicházely nápady. To bych byl strašně rád.”

Michala Jendruchová